

MÜTEVAZI TEORİ*

Humble Theory

Dorothy NOYES

Çeviren: Tuğba AYDOĞAN*

ÖZET

Folklorcular, büyük teori yerine mütevazı teoriyi benimseyerek kendi teori sıkıntılarını çözebilirler. Mütevazı teori, etnoloji ve uygulama tarafından haberdar edilerek bilgilendirir. O, yaşanmış deneyim ile varsayılan insan aklını aşan yasaların tam ortasındaki bölgede neden sorularından ziyade nasıl sorularını ele alır. Bu bölgede, disiplin ile ilgili mirasımızı geliştirebiliriz. Buna karşılık, teoriye neyin teoriden kaynaklandığını sunmaya ihtiyacımız var. Bu, kısmen indirgemecilik ile ilgili endişenizden kurtulmak anlamına geliyor. Düşünce, indirgemedir. Ancak mütevazı teori, tüm çalışmalarımızın etimolojik anlamda bir deneme olduğunu kabul eder: bir yorum denemesi, nasıl görüldüğünü anlamak için geçici bir çerçeve... Daha iyi bir alternatifin bulunmaması durumunda, Aydınlanma Projesi için söylenecek çok şey var. Bilim, onu anlamak için gerçekliği indirger, ancak aynı zamanda kendisini sürekli bir toplu düzeltme ve gözden geçirme sürecine açık bırakır.

Anahtar Sözcükler: Folklor, Mütevazı Teori, Büyük Teori, Uygulama, Etnoloji.

ABSTRACT

Folklorists can resolve their theory anxieties by embracing not grand but humble theory. Humble theory informs and is informed by ethnography and practice. It addresses how- rather than why-questions: the middle ground between lived experience and putative transcendent laws. In this zone we can build on our disciplinary legacy. Instead, we need to render unto theory what is due to theory. In part that means getting over our anxiety about reductionism. Thought is reduction. But humble theory recognizes that all our work is essay, in the etymological sense: a trying-out of interpretation, a provisional framing to see how it looks. In the absence of a better alternative, there is much to be said for the Enlightenment project. Science reduces reality in an effort to understand it but it also properly lays itself open to an ongoing process of collective correction and revision.

Key Words: Folklore, humble theory, big theory, application, ethnology.

* Makale çevirisi için 15.07.2020 tarihinde Dorothy Noyes ve Indiana University Press'ten izin alınmıştır. Makalenin orijinal künyesi: Noyes, Dorothy (2008). "Humble Theory". *Journal of Folklore Research (JFR)*, Indiana University Press, 45(1): 37-43.

* Doktora Öğrencisi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD-Çanakkale. E-posta: xtbx88@gmail.com. *Orcid ID*: 0000-0003-1169-6245.

Kimileriniz, Örümcek Charlotte¹ tarafından önerilen “mütevazı” kelimesinin sözlük tanımını hatırlayacaktır: “gururlu olmayan ve yere yakın olan” (White, 1952). Tıpkı Charlotte’un bu sıfatı Domuz Wilbur’a uygun bulması gibi, belki de bu sıfatın arzuladığımız teori yapım türü ve folklorcular için uygun olduğunu kabul edebiliriz. Kızıl F’yi² göğsümüze takan bizler, belki gurur duyulacak bir durumda değiliz ve bence şimdilik utanmazlık geliştirmemizin daha iyi olacağıyla ilgili endişelenmeyi bırakmalıyız. Eğer bir şeyle iftihar ediyorsak, onun yere yakın olduğundan emin olmalıyız. Bu nedenle, büyük değil, mütevazı teori için bir talepte bulunuyorum.

Görünüşe göre tür ve topluluk gibi daha özerk konulara odaklanıyoruz, öğrencim Susan Hanson; folklorcuların bunları teorileştirme zahmetine girmeden sahada çalışma eğiliminde olduklarını savunuyor (2008 sonrası). Belki bu durum bir iftihar meselesi değil, bir aşağılık kompleksidir. Hanson’un folklorun temelini anlama itirazına geçmeden, folklorcuların yaşadığı tarihsel ve kurumsal zeminden ve bunun teorisel hedeflerimize nasıl yol gösterebileceğinden biraz bahsetmek istiyorum. Amerikan Folklor Derneği forumu için sorulan “Neden folklorlarda büyük bir teori yok?” sorusunun ardında iki sorun vardır: İlki, öne sürdüğüm gibi doğrudan statü kaygısıdır. F-kelimesinin damgalaması altında çalışıyoruz ve sürekli olarak onu açıklamak ya da onun yerine yeni örtmeceler icat etmek zorunda kalıyoruz. İkincisi ise, disiplinin acilen yeniden düzenlenmesi yerine damgalamadan kaçma arzusundan kaynaklandığından, başarısızlığa mahkûm oluyorlar.

Disipline saygı yeteneği ile ilgili ortak seferberliklere inancım sınırlıdır. Castiglione’dan Moliere’e, Moliere’den Bourdieu’ya herkesin bizlere söylediği gibi, sosyal ayırım arayışı kendisini zayıflatmaya mahkûmdur. Ayrıca bizlere, statü kaygısından dertli tek disiplin olmadığımızı da hatırlatmak isterim. İnsan aklını aşan bilgiye doğru giden hayal basamaklarında bizden çok daha yüksek bir alanı işgal eden siyaset bilimciler bile, uluslara-

¹“Charlotte’s Web” isimli çocuk filminin kahramanıdır. Türkçeye “Minik Örümcek Şarlot” olarak çevrilen filmde, kar görmek isteyen fakat şansı çok az olan Wilbur ismindeki bir bahar domuzu ile örümcek Charlotte’un sihirli hikâyesi anlatılır. (Ç.N.)

² İfadenin orijinali “Scarlet F” olup f kelimesi, İngilizcede suçlu anlamına gelen “felon” kelimesinin kısaltmasıdır. TEDx konferanslarında eski suçlular, göğüslerine kızıl bir f harfi koyarak damgalandıklarını ve bu damgalamadan ömür boyu kurtulamadıklarını ifade eden konuşmalar yapmaktadır. (Ç.N.)

rası ilişkiler uzmanı Ned Lebow'un "fizik kıskançlığı"³ olarak adlandırmaktan hoşlandığı şeyleri karakteristik olarak tecrübe ediyorlar. Yıllardır, uluslararası ilişkiler uzmanları ile etkileşimlerim sırasında, folklor kıskançlığından mustarip olanların az olmadığını keşfettim. Onların büyük teorileri Soğuk Savaş'ın sona ermesi gibi ihmal edilemez konuları öngörememişti, onlar da kendilerini yere daha yakın disiplinlere çektiler ve beklenmedik durumlara, daha yumuşak seslere, dil ve tarihin sınırlamalarına uyum sağladılar.

Aynı şekilde folklorcular, cennete giden bu merdivende altımızdaki ve üstümüzdeki aktörleri kıskanıyorlar. Sosyal hayatı yaratan ve onun formlarını ortak işgücü ile şekillendiren sanatçılar ve eylemciler, yere bizden daha yakınlar. Böyle bir amaçla, bu devrimin parazitleri değil, failleri ya da yaratıcı yazarları olmak için can atıyoruz.

Diğer tarafta teori kıskançlığına sahibiz. Söz konusu teori; genel anlamda sosyal bilimin büyük teorisi değil, edebi çalışmaların ve felsefenin yüksek teorisidir. Aslında ikincisinin daha fazla cazibesi var, ayrıca folklorculara daha hatırlatıcı olabilir çünkü romantik ya da dünya yaratma tutkularında bizim çalıştığımız birincil sembolik sistemleri taklit eder⁴. Bazen tırmanma halatlarımızı fırlatır ve kendimizi acı verici bir şekilde sosyal deneyimin zemininden yükseklerle çekeriz. Örneğin post-yapısalcılık çoğu kez ayak basacak güvenli bir temel bulmaktansa uçurumdan bir iplikle asılıdır. Bize, bu yokuştaki ya da daha iyi ifadeyle ortadaki tarihsel konumumuzu hatırlatmak isterim. Folklorcu, karakteristik olarak bir taşra aydınıdır ve bu mevkiinin herhangi bir cazibesi olmasa da düşündüğümüzden daha önemlidir.

Ulus devlet, yerel gerçeklikleri ve kapsayıcı düzeni canlı bir bütüne ilave etmeye çalışan taşra aydınlarının emeği ile istikrarlı hale getirildi.

³ İnsan doğasını matematik ve mantığın organize ettiği bir soyut model olarak algılama çabası olarak özetlenebilecek bir kavramdır. (Ç.N.)

⁴ Elbette bu sembolik sistemler, gerçeği özetlemek ve açıklığa kavuşturmaktan ziyade mecaz gerektiren yerel teori biçimleridir. Charles Briggs'in Amerikan Folklor Derneği tartışmasında işaret ettiği gibi, yerel teori bu forumdaki masamızdaki boş sandalyeydi. Yerel teori, "Sermaye-T Teorisi"yle düşündüğümüzden daha derinlemesine bağlantılıdır. Elbette sömürgecilik sonrası çalışmalar, bilimsel çalışmalar ve diğer çalışma alanları; kültürsüz teorik formülasyonları bildiren Avrupa merkezli kategorileri fazlasıyla gözler önüne serdi. Fakat bu ilişkinin olumlu bir yanı da var. Büyük teorinin o kadar sorunlu olmadığı pozitif bilimlerin çoğu, bu şekilde adlandırılmaya ve savunulmaya gerek duymaz, aksine düşüncelerinin şiirsel temellerini özgürce tanır ve mütevazı benzetmeden bilimsel keşfe doğru itici güç haline gelir (örn. Ziman, 1991). Eve daha yakın olan yeni kimlik temelli disiplinler, akademik teoriyi yerel teoriden inşa etmenin belirgin bir noktasını ortaya koymuştur (Roberts, 1991: 1).

Bugün, taşra aydınları küreselleşmeyle mücadele ediyor. Bu, cazibeler yaratan bir pozisyon; çeşitli tarihsel durumlarda Kızıl F'nin lekesinden dolayı bazı folklorcuların pes ettiği fakat aynı zamanda ne üstte ne de altta, yapıcı ve kritik fırsatlar sunan bir pozisyon. Bizlerin, orta konumun bu kararsızlığıyla yaşamayı öğrenmeye ihtiyacı var.

Karşılaştığımız ikinci konu, kendilerine folklorcu diyen insanlar için dünyadaki yararlı çalışmaları ayrıntılarıyla planlama ihtiyacıdır. Burada yapılması gereken bir şey olduğunu hissediyorum. Bunu açıklamama izin verin; disiplinle ilgili hayatımızın bu aşamasında büyük teori kavramını bizim için yararlı hatta hiç doğru bulmasam da, folklorcular için bu teoriyi tamamen reddetmiyorum. Bilakis onunla olan doğru ilişkimizi tanımlamaya çalışıyorum.

İlk olarak, folklor ile ilgili uygulamanın zorunlu karmaşasını tanımamız gerekir. Eğer eski bir Episkopalyan'a müsaade ederseniz, folklor; üç kişinin (etnograf, uygulayıcı ve teorisyen) bölünemez olduğu bir bütündür. Bu alan, güçlü bir şekilde temellendirilmiş, ayrıntıların etraflı etnografisi olmadan teorileştirilemez. Bu alanın, F kelimesini ve diğer kötü damgaları yaratan toplumsal süreçleri anlamaya ve değiştirmeye çalışma sorumluluğundan başka bir amacı yoktur. Dünyadaki uygulamalar teori olmadan, araçlarını ve amaçlarını açığa kavuşturmak ve onların çabalarını toplu hale getirmek için kalıcı bir etkinliğe sahip değiller. Etnograf, uygulayıcı ve teorisyenler; karşılıklı olarak bağımlı ve yapıcıdırlar. Onlar, tekil folklorcunun bedenlerinde farklı unvanlarda yaşarlar. Fakat bizler, bu durumu unutmaya meyilliyiz ve çoğu kez bu üç görev arasındaki farkları sıkça ahlaki hale getiriyoruz çünkü bizleri, tarihsel olarak; arşiv, kamusal uygulama ve akademik program olmak üzere üç farklı kurumdan haberdar etmişler. Bu kurumlara yerleştirilen bizler, onların yerel düzenlerini edindik fakat çıkarlarımızın nerede olduğunu bilemedik. Ancak bu üç işçiden herhangi biri ihmal edildiğinde, disiplin zarar görür. Bilimin ve tarafsızlığın cazibeleri bizi hem temellendirilmiş anlayışlardan hem de sosyal adalet arayışından acı verici bir şekilde koparttığı şu anda, teori üzerindeki daha önceleri olan aşırı vurguya karşı uzun bir tepki sürecinin sonundayız. Etnografya ve uygulamaya yapılan onarılmış bir odaklanma, son derece gelişmiş etnografya ve daha başarılı uygulamalarla sonuçlandı. Ancak bu alan, bir durum ve diğeri arasındaki entelektüel bağlantıların nasıl çizileceğini bilmeyerek bir parçalanma bedeli ödedi. Bu parçalanma sadece teoriyi fakirleştirmekle kalmazdı, aynı zamanda etnografik özellikleri anlama ve pratik kurtuluşun sonlarına doğru koalisyonlar oluşturma yeteneğimizi de azalttı.

Buna karşılık, teoriye neyin teoriden kaynaklandığını sunmaya ihtiyacımız var. Bu, kısmen indirgemecilik ile ilgili endişenizden kurtulmak anlamına geliyor. Düşünce, indirgemedir. Ancak mütevazı teori, tüm çalışmalarımızın etimolojik anlamda bir deneme olduğunu kabul eder: bir yorum denemesi, nasıl görüldüğünü anlamak için geçici bir çerçeve... Daha iyi bir alternatifin bulunmaması durumunda, Aydınlanma Projesi için söylenecek çok şey var. Bilim, onu anlamak için gerçekliği indirger, ancak aynı zamanda kendisini sürekli bir toplu düzeltme ve gözden geçirme sürecine açık bırakır. Geleneksel uygulamaya dönüştürülen bilim çoğu zaman kendi ideallerine ulaşamamış olsa da, onun otoritesi çeşitli baskı türlerini meşrulaştırmaktadır. Her şeye rağmen, bilimin kendi ideolojisinin bize bu eleştiriyi yapmamız için araçlar sağladığını ve farzı muhal evrim teorisi ile akıllı tasarım arasında düzenlemeye açıklık konusunda hala niteliksel bir fark olduğunu kabul edebiliriz.

Teoriyi, mütevazı bir ruhla yeniden kazanmamızı isterken, büyük teoriyi arayacak kadar ileriye gitmezdim. Büyük teori kendisi için büyük nesnelere inşa eder: insan ve toplum doğası gibi. Folklor; sosyoloji, psikoloji veya antropoloji ile rekabete girebilecek kaynaklara sahip değildir. Tarihimiz bize yetiştirmek için onlara nazaran daha küçük ama kısır olmayan bir bahçe verdi.

Bizim, hakkında düşünülecek Kızıl F'miz var. Tarih boyunca folklor olarak etiketlenmiş bu formlar ve uygulamalar, ona ad veren kimselerden çok farklı ve uzak kültürel dünyalarda yer almaz. Folklor, dışarıya süpürülmüş fakat kolaylıkla bertaraf edilmemiş bir kalıntı olarak, çağdaşlığın samimi bir parçasıdır. Dell Hymes ve diğerleri kurucuların reddettiği bu taşın beşeri bilimlerin temel taşı olması gerektiğini uzun zamandır savunuyorlar⁵. Bu amaç doğrultusunda çalışmamamız için hiçbir neden yok ancak biz, mevcut uygulama sınırlılıklarımızı tanımak zorundayız. Folklor aynı zamanda akademinin samimi bir parçasıdır. Biz oradayız, bir yere gitmiyoruz ve meslektaşlarımızı rahatsız etmeye devam edeceğiz. Bu iyi bir şey olabilir; yakın zamanda dünyayı folklor için kurtaracak bilim adamlarından ordularımız olmayacak. Kalıntıyla, mevcut olanla ve arada olanla uğraşmak, bir kaçımızın onunla meşgul olması için bizlere yeterince zemin sağlıyor.

⁵ Bu benzetme, 2005 yılında Amerikan Folklor Derneği'nin yıllık toplantısının açılış törenindeki performanslarında kendileriyle uygun bir şekilde adlandırılmış hip-hop grubu The Remnant tarafından hatırlatılmıştır.

Disiplin alanımızdaki dış kısıtlamaların yanı sıra, yerli düşünce tarihimiz bize üzerine inşa edeceğimiz sınırlı ama verimli bir altyapı sağlıyor. Amerikan Folklor Derneği'nin, dönemin büyük teorisi olan ve aynı zamanda kültürel ve sosyal farkı izah etmek için yanlışlıkla geliştirilen evrimsel biyolojiye bir direniş eylemi olarak kurulduğunu unutmamalıyız. Franz Boas'ın mesajı, antropologların olayları gerçekleşmeden teorileştirmeleri; Sherlock Holmes'un dediği gibi, onlar kültürel durumların ayrıntılarını nasıl okuyacaklarını henüz bilmiyorlardı. William Wells Newell bilinçli olarak Francis James Child ve Franz Boas'ı bir araya getirdi; biri daha sonraları kültürel evrimin zirvesi olarak meşhur olan İngiliz stokunu göz önüne alıyordu, diğeri ise antropologlar tarafından basamağın altındaki vahşiler olarak görülen Amerikan yerlilerini göz önüne alıyordu. Newell; bu grupların her ikisinin de ifadelerini Alman filolojik yönteminin ortak merceği altına koyarak (Richard Bauman'ın bu konudaki tartışmaya katkısına bakınız) ve bu iki grubu yeni göçmenler ve bir zamanlar köleleştirilmiş Afrikalılar ile birlikte Amerikan Folklor Derneği'nin incelemesi gereken konular olarak belirleyerek, büyük teorinin ayrı ayrı ortaya koyduğu insanların ortak geçmişleri ve ortak tarihselliği üzerinde ısrar ediyordu. Böylece alanımız Jason Baird Jackson'ın "Amerikancıların teorisel alçakgönüllülük eğilimi, gerçek yer ve zamanlardaki tarih ve etnografyanın karmaşıklığının idrakine dayanır" dediği şeyin başlangıcındaydı (2004: 202). Bu, 1974 yılında Dell Hymes'in başkanlık söylevinin bize şiddetle hatırlattığı gibi, kullanılabilir bir geçmiştir (1975)⁶.

Şimdi, büyük teoriyi inşa etmekten ziyade onu eleştirmek için daha donanımlıyız. Ancak aynı zamanda, büyük teori ve yerel yorum arasındaki bu orta bölgenin üzerine eğilmeye devam edebiliriz⁷. Performans teorisi; sık sık söylendiği gibi sadece bir yöntemdir, ancak bu yöntem bizi teoriye götürür. Biz tanımlama eyleminde düşünmeye, karşılaştırma eyleminde ayrıntılara bakmaya başlıyoruz. Durumlar arasında hareket etmemizi sağlayan analitik bir kelime dağarcığına ihtiyacımız var.

⁶ Doğal olarak bu, tüm köken mitleri gibi şu şekilde ele alınmalıdır: Retorik olarak yararlı fakat zor ayrıntılar tarafından ipoteklenmiş. John W. Roberts'ın Newell'i bu konuda daha yakından okuması, Amerikan folklorun Avrupalıların milliyetçiliğinden ya da antropologların evrimsel ırkçılığından düşündüğümüz kadar daha özgür olmadığını gözler önüne seriyor. Fakat tüm iyi anayasalar gibi, Newell'in Amerikan Folklor Derneği için ilk programı, kendi tarihsel sınırlarının nihayetinde aşılması için bir taslak sunmaktı.

⁷ Gary Alan Fine tartışmada, Robert K. Merton'un "orta menzilli teori"sine dikkat çekmiştir.

Yerel olandan insan aklını aşan anlama sıçrama yapamayız zira siyaset bilimci arkadaşlarım diğer yöne düşmeye çalışırken ters sorunla karşılaşılıyorlar. Alanımıza uygun sorular basamağın ortasında. Bunlar, toplumdaki formların yaşamı ile ilgili “neden” soruları değil “nasıl” sorularıdır. Bunlar; aktarma, performans ve farklılaşma gibi bizim eski konularımızdır. Formlar, zaman ve mekânda nasıl hareket eder ve tanınabilir kalır? Belirli bir durumda tekrar tekrar etkileşime giren insanlar ortak formları nasıl oluşturur ve bu formlar yapıcılarını üzerinde nasıl tekrar çalışır? Form sesle nasıl işaretlenir? Onu, halk olarak mı, Cajun olarak mı, bizim olarak mı yoksa diğerlerinin olarak mı kabul edebiliriz? Son yıllarda kötü bir şekilde ihmal ettiğimiz bu zeminde iki yüzyıllık bir irfanımız var. Mütevazı olabilir, ama orada bir yerimiz var ve kurtuluş için yıldızlara (kozmetik veya akademik) bakmaya gerek yok.

Kaynakça

- Hanson, Susan (2008). *Forthcoming Lyric Suburbia: Performing Community in Worthington, Ohio*. Ph.D. diss. Columbus: The Ohio State University.
- Hymes, Dell (1975). “Folklore’s Nature and the Sun’s Myth”. *Journal of American Folklore*, 88: 345-369.
- Jackson, Jason Baird (2004). “Recontextualizing Revitalization: Cosmology and Cultural Stability in the Adoption of Peyotism among the Yuchi”. *Reassessing Revitalization: Perspectives from North America and the Pacific Islands*. (Ed. Michael Harkin). Lincoln: University of Nebraska Press, 183-205.
- Roberts, John W. (1999). “...Hidden Right Out in the Open: The Field of Folklore and the Problem of Invisibility”. *Journal of American Folklore*, 112/444: 119-139.
- White, E. B. (1952). *Charlotte’s Web*. New York: Harper.
- Ziman, John (1991). *Reliable Knowledge: An Exploration of the Grounds for Belief in Science*. Cambridge: Cambridge University Press.